

УДК 347.921.6

В.В. Волік,
кандидат юридичних наук

ВІДМІНА ВИТРАТ НА ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗГЛЯДУ СПРАВИ: ПОЗИТИВНА ЧИ НЕГАТИВНА НОВЕЛА ЗАКОНОДАВСТВА?

Автор аналізує генезис розвитку витрат на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи як виду платежів, що сплачуються при зверненні до цивільних та господарських судів України, і доходить висновку про доцільність його відміни.

Ключові слова: витрати на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи, державне мито, судовий збір.

Автор анализирует генезис развития расходов на информационно-техническое обеспечение рассмотрения дела как вида платежей, оплачиваемых при обращении в гражданские и хозяйственные суды Украины, и приходит к выводу о целесообразности его отмены.

Ключевые слова: расходы на информационно-техническое обеспечение рассмотрения дела, государственная пошлина, судебный сбор.

Paper deals with the genesis of the development of expenses on information-technical maintenance of legal investigation as a kind of the payments at civil and economic courts of Ukraine. Author passes to the conclusion about the expediency of its cancellation.

Keywords: expenses on information-technical maintenance of legal investigation, state tax, court fee.

1 листопада 2011 року набув чинності закон України “Про судовий збір” № 3674-VI, аналіз статті 10 “Прикінцеві та перехідні положення” якого дає підстави стверджувати, що у господарському та цивільному судочинстві такий платіж, що обов’язково сплачувався при зверненні до суду, як витрати на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи, скасовано: із статей 44, 49, 57, 82 Господарського процесуального кодексу (далі – ГПК) та статей 82, 83, 99, 121, 197, 358, 389-2, 389-8 Цивільного процесуального кодексу (надалі – ЦПК) слова “витрати на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи” виключено, у статтях 122-2, 122-8 ГПК та статтях 133, 151, 364, 370 ЦПК слова “витрати на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи” замінено словами “судовий збір”, а статті 47-1 ГПК, 81 ЦПК, в яких закріплювалося стягнення витрат на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи (далі – ВІТЗРС), виключено [1].

Особливої актуальності набуває питання: чому законодавець скасовує платіж, який проіснував у системі господарського та цивільного судочинства майже 20 років і несплата якого була підставою для відмови у прийнятті позовної заяви? Щоб відповісти на нього, необхідно дослідити генезис ВІТЗРС як обов’язкового платежу в Україні.

Судовим платежам приділяли увагу у своїх роботах С.С. Богля, М.А. Гурвіч, Ю.В. Білоусов, В.Е. Беяневич, Є.В. Васьковський, М.Х. Вафін, В.О. Вишнівецька, С.І. Вінокур, В.В. Єфімова, Г.Л. Осокіна, І.А. Приходько, А.Г. Столяров, В.І. Тертишников, М.К. Треушников, О.М. Хамізова, О.М. Шокуєва, В.В. Ярков, проте вони жодним чином не коментують відміну ВІТЗРС, в той час як такий рішучий крок законодавця потребує обов’язкового наукового осмислення та аналізу.

Тому метою нашої статті буде проаналізувати генезис розвитку ВІТЗРС та визначити – позитивною чи негативною новелою законодавства є їх відміна.

Виникнення ВІТЗРС як виду платежів, що сплачуються при зверненні до цивільних та господарських судів України, є нетиповим для парафіскалітетів: наприкінці

90-х років у багатьох господарських судах з'явилися рахунки у банках, на які позивачі "добровільно" повинні були перераховувати "спонсорську допомогу" – певну невелику суму для забезпечення канцелярських потреб суду. Пояснювався цей крок економічною нестабільністю і відсутністю належного фінансування судової системи в Україні, коли відсутність комп'ютерів, принтерів, ксероксів, паперу та марок у судах (особливо першої ланки) не дозволяла своєчасно надсилати повідомлення сторонам, видавати копії рішень тощо. Розмір цього платежу був невеликим, встановлювався у твердій сумі і був однаковим для всіх, тому позивачі покірно його сплачували.

Проте все ж таки сплата такої допомоги залежала від доброї волі позивача, тому у Верховній Раді України був пролобійований і 21 червня 2001 року прийнятий Закон "Про внесення змін до Арбітражного процесуального кодексу України" № 2539-III, згідно з яким до ГПК вносилися нова стаття – 47-1 [2]. Відповідно до цієї статті, при зверненні до суду необхідно було обов'язково сплачувати новий судовий платіж – витрати на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу. 29 березня 2002 року була прийнята Постанова Кабінету Міністрів України "Про визначення розміру витрат на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу" № 411, яка встановлювала відповідно до статті 47-1 ГПК розмір нового виду судових платежів у господарському процесі – для всіх позивачів (за винятком звільнених у встановленому порядку від сплати державного мита) за ставкою у 118 гривень, визначеною Кабінетом Міністрів України [3].

Законодавець ніяк не пояснював встановлення нового платежу. Лише іноді лунали поодинокі неофіційні виступи судових урядовців, які відзначали, що кошти від цього збору надходять на утримання системи господарських судів, розробку єдиної електронної мережі доступу до судових рішень тощо [4, с. 6].

Не відчувши суттєвої протидії введенню нового платежу, уряд вирішив розповсюдити практику введення витрат на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу і в цивільному процесі. ЦПК України було доповнено статтею 81 (витрати на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи), згідно з якою розмір таких витрат встановлювався Кабінетом Міністрів України [5], а 21 грудня 2005 року Постановою Кабінету Міністрів України № 1258 затверджено "Порядок оплати витрат з інформаційно-технічного забезпечення розгляду цивільних справ та їх розмірів", що визначав ставки витрат на інформаційно-технічне забезпечення суду у цивільному (в розмірі від 1,5 гривні до 30 гривень залежно від категорії спорів) та господарському процесі (у твердій сумі для всіх позивачів у 118 гривень) [6]. Ставки витрат з інформаційно-технічного забезпечення судового процесу були встановлені в невеликих твердих розмірах, тому їх введення також не викликало суттєвої протидії з боку платників.

Однак ситуація змінилася з прийняттям Постанови Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2009 року № 361 "Про внесення змін до розмірів витрат з інформаційно-технічного забезпечення судових процесів, пов'язаних з розглядом цивільних та господарських справ" [7], яка суттєво збільшила ставки цих платежів: від 31,25 до 334,5 гривень. В середньому ставки ВІТЗРС у цивільному процесі підвищилися у 5 разів, а у господарському – утричі, що викликало хвилю бурхливого протесту. Ось тоді і розгорілася гостра дискусія з приводу законності введення цих платежів.

В.В. Ярков, А.В. Реут, О.Г. Столяров зазначали, що за звернення до судових установ сплачується державне мито, мета стягнення якого – часткове відшкодування витрат на утримання судової системи, в тому числі і на його інформаційно-технічне забезпечення [8, с. 197; 9, с. 10; 10, с. 21]. О. Лемешко, Д.В. Коваленко, Т. Яцків наполягали, що введення ВІТЗРС є фактично подвійним оподаткуванням учасників цивільного та господарського процесу [11, с. 18–22; 12, с. 11–14; 13, с. 4–6], І.Є. Марочкін, Н.С. Сакари, В.М. Сидоренко вказували, що введення цих платежів у встановлених розмірах позбавляє більшу частину населення України можливості звернення до суду [14, с. 319; 15, с. 63–67; 16, с. 143].

Під тиском громадської думки була прийнята Постанова Кабінету Міністрів України "Про скасування Постанови Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2009 року № 361" від 8 липня 2009 року № 693, якою відмінялася Постанова Кабінету Міністрів

України від 14 квітня 2009 року № 361 [17] і відтворювалася для Постанови Кабінету Міністрів України № 1258. Проте невдовзі – 5 березня 2009 року – Кабінет Міністрів України приймає Постанову “Про внесення змін до Постанови Кабінету Міністрів України від 21 грудня 2005 року № 1258” за № 825 [18], якою було встановлено нові ставки витрат з інформаційно-технічного забезпечення (від 13 до 236 гривень), на підставі якої витрати з інформаційно-технічного забезпечення судового процесу і стягувалися до набрання чинності Законом України “Про судовий збір” [1]. Проте прийняття цієї постанови було швидше компромісом, ніж вирішенням проблеми.

Ми поділяємо позицію А.В. Реут, В.В. Яркова, О.Г. Столярова та інших стосовно того, що метою стягнення державного мита є часткове відшкодування витрат держави на утримання судової системи приватноправовими особами, спори між якими і розглядають судові установи. А мета стягнення ВІТЗРС випливає з ст. 1 Постанови Кабінету Міністрів України № 1258: 1) інформування учасників судових процесів про хід і результати розгляду справ; 2) виготовлення та видача копій судових рішень, що здійснюються шляхом створення та забезпечення функціонування Єдиної судової інформаційної системи, веб-інтерв'ю судової влади, комп'ютерних локальних мереж, сучасних систем фіксування судового процесу; 3) придбання та обслуговування комп'ютерної і копіювально-розмножувальної техніки, впровадження електронного цифрового підпису та інше [19]. Фактично, метою витрат з інформаційно-технічного забезпечення судового процесу є часткове відшкодування витрат на технічну фіксацію судового процесу за допомогою сучасних технічних засобів. Тобто можна говорити про те, що і державне мито, і ВІТЗРС стягувалися з однією метою, тобто піддавали платників подвійному оподаткуванню.

Отже, виключення Законом України “Про судовий збір” з ГПК та ЦПК норм, що встановлювали ВІТЗРС, безумовно, є прогресивним кроком законодавця. Відміна ВІТЗРС не лише скасує нелегітимні платежі, а й сприятиме доступу населення до системи цивільних та господарських судів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про судовий збір : Закон України від 8.07.2011 року № 3674-VI // Офіційний вісник України. – 2011. – № 50. – Ст. 2349.
2. Про внесення змін до Арбітражного процесуального кодексу України : Закон України від 21.06.2001 № 2539-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 36. – Ст. 188.
3. Про визначення розміру витрат на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.03.2002 № 411 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://search.ukzakon.gov.ua/doc2.nsf/link1/KPC20411.html>.
4. Коваленко Д. Гласність из-за технического фиксирования / Д. Коваленко // Закон и бизнес. – 2007. – № 15 (794). – С. 6.
5. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40-41, 42. – Ст. 492.
6. Мамакуй О.О. Правове регулювання запису державних зборів в Україні / О.О. Мамакуй // Університетські наукові записи. – 2005. – № 3(15). – С. 228-231.
7. Про внесення змін до розмірів витрат з інформаційно-технічного забезпечення судових процесів, пов'язаних з розглядом цивільних та господарських справ : постанова Кабінету Міністрів від 14 квітня 2009 року № 361. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=361-2009-%E5>.
8. Абсаламов А.В. Арбитражный процесс / [А.В. Абсаламов И.Г. Арсенов, Е.А. Виноградова; под ред. В.В. Яркова. – М. : Юрист, 1998. – 436 с.
9. Реут А.В. Правовой режим государственной пошлины: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.14 / А.В. Реут. – М., 2009. – 242 с.
10. Столяров А.Г. Судебные расходы как элемент состава гражданской процессуальной ответственности : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.15 / А.Г. Столяров. – СПб., 2004. – 24 с.
11. Лемченко О. Фіксація судового процесу у господарському судочинстві України / О. Лемченко // Юридичний журнал. – 2002. – № 4. – С. 18-22.
12. Коваленко Д.В. Гласність через технічну фіксацію / Д.В. Коваленко // Закон і бізнес. – 2004. – № 25. – С. 11-14.
13. Яцків Т. Збільшення “податку на правосуддя” – підвищення якості судових послуг чи перешкода у доступі до правосуддя? / Т. Яцків // Опора. – 2009. – 18 липня. – С. 4-6.
14. Матрошкін І.Є. Доступність до правосуддя та гарантії його реалізації / І.Є. Матрошкін // Судова реформа в Україні: проблеми і перспективи : Матеріали наук.-практ. конф., 18-19 квітня 2002 р. : тези докл. – К. : Юрлікс Інтер, 2002. – С. 3-9.

15. Сакари Н.С. Належна судова процедура як елемент доступності правосуддя / Н.С. Сакари // Юридична Україна. – 2004. – № 3. – С. 63–67.
16. Сидоренко В.М. Принцип доступності правосуддя и проблемы его реализации в гражданском и арбитражном процессе [Текст] : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.15 / В.М. Сидоренко. – Екатеринбург, 2002. – 220 с.
17. Про скасування Постанови Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2009 року № 361 : Постанова Кабінету Міністрів України від 8.07.2009 № 693. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=693-2009-%EF>
18. Про внесення змін до Постанови Кабінету Міністрів України від 21.12.2005 № 1258 : Постанова Кабінету Міністрів України від 5.08.2009 № 825 // Офіційний вісник України. – 2009. – № 51. – Ст. 1738.
19. Про затвердження Порядку оплати витрат з інформаційно-технічного забезпечення судових процесів, пов'язаних з розглядом цивільних та господарських справ, та їх розмірів : Постанова Кабінету Міністрів України : від 21 грудня 2005 року № 1258 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 46. – Ст. 3080.

Отримано 02.02.2012

SALUS POPULI SUPREMA LEX ESTO!

Нехай благо народу буде найвищим законом!
Цицерон

НАУКА І ПРАВООХОРОНА № 1(15), 2012

Засновано 2007 року

Видається 4 рази на рік
(лист Міністерства
юстиції України
від 02.06.2009 р.
№7446-0-33-09-32)

**Постановою президії
БАК України**
від 27 травня 2009 р.
№ 1-05/2 журнал "Наука
і правоохорона" включено
до Переліку № 1
наукових фахових видань
України з юридичних наук

**Зареєстровано
Міністерством
юстиції України**
Свідоцтво про державну
реєстрацію друкованого
засобу масової
інформації: серія КВ
№ 13082-1966Р
від 21.08.2007 р.

**Рекомендовано
до друку** Вченою радою
Державного науково-
дослідного інституту
МВС України
(протокол
від 25.04.2012 р. № 2)

Адреса
01011, м. Київ
пров. Кутузова, 4а
тел. 280-01-84
електронна адреса:
ndni@mvs.gov.ua

Наукова рада:

д.ю.н. В.Г. ГОНЧАРЕНКО (голова Наукової ради),
д.е.н. В.М. ГЕЄЦЬ, д.ю.н. Ю.М. ГРОШЕВИЙ,
д.ю.н. О.Л. КОПИЛЕНКО, д.ю.н. В.Т. НОР,
к.ю.н. В.В. ОНОПЕНКО, д.ю.н. М.І. ПАНОВ,
д.ю.н. Т.О. ПРОЦЕНКО, д.ю.н. А.О. СЕЛІВАНОВ,
д.ю.н. Ю.С. ШЕМШУЧЕНКО

Редакційна колегія:

Головний редактор
доктор юридичних наук М.Г. ВЕРБЕНСЬКИЙ
Заступник головного редактора
доктор юридичних наук А.А. МУЗИКА
Відповідальний секретар
кандидат економічних наук С.Н. БАЛІНА

д.ю.н. Ю.В. БАУЛІН,	д.ю.н. Є.Л. СТРЕЛЬЦОВ,
д.ю.н. К.І. БЕЛЯКОВ,	д.ю.н. В.П. ТИХИЙ,
д.ю.н. В.Т. БІЛОУС,	д.ю.н. В.М. ТРУБНИКОВ,
д.ю.н. В.І. БОРИСОВ,	д.ю.н. В.О. ТУЛЯКОВ,
д.ю.н. І.П. ГОЛОСНІЧЕНКО,	д.ю.н. М.І. ХАВРОНЮК,
д.ю.н. В.К. ГРИЩУК,	д.н.д.у. В.О. ШАМРАЙ,
д.ю.н. С.М. ГУСАРОВ,	д.ю.н. М.Є. ШУМИЛО,
д.ю.н. О.Ф. ДОЛЖЕНКОВ,	д.ю.н. О.Н. ЯРМИШ,
д.ю.н. В.С. ЗЕЛЕНЕЦЬКИЙ,	к.ю.н. П.П. АНДРУШКО,
д.ю.н. А.В. ІЩЕНКО,	к.ю.н. О.М. БУХАНЕВИЧ,
д.ю.н. О.М. КОСТЕНКО,	к.ю.н. М.М. КЛЮЄВ,
д.ю.н. О.М. ЛИТВАК,	к.ю.н. М.Є. КОРОТКЕВИЧ,
д.е.н. С.Г. МІЩЕНКО,	к.ю.н. В.О. КРИВОЛАПЧУК,
д.ю.н. В.О. НАВРОЦЬКИЙ,	к.ю.н. В.М. КУЦ,
д.е.н. С.В. ОНИШКО,	к.ю.н. І.В. ОПРИШКО,
д.ю.н. В.Г. ПИЛИПЧУК,	к.ю.н. С.Д. ШАПЧЕНКО,
д.ю.н. М.В. РУДЕНКО,	к.ю.н. В.М. ЮРЧЕНКО

Засновник і видавець

Державний науково-дослідний інститут
МВС України

Київ 2012

ЗМІСТ

**ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ: ПРІОРИТЕТИ,
РЕФОРМУВАННЯ, СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ, МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД**

М.Г. Вербенський. “Тероризм”, “радикалізм” та “екстремізм”: проблеми дефініції у вітчизняному та зарубіжному праві 5

ПРАВА ЛЮДИНИ

О.М. Руднева. Договори ООН як конвенційний механізм забезпечення та захисту прав і свобод людини 12

Ю.Г. Парубець. Екологічні права людини і громадянина як об’єкт міжнародних договорів 18

С.М. Тарадай. Сутність та особливості інформації, що становить суспільний інтерес, та право громадян на доступ до неї 21

С.І. Мінченко. Практика Європейського суду з прав людини у правозастосовній діяльності правоохоронних органів України 28

**КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО І КРИМІНОЛОГІЯ.
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО**

В.М. Попович. Кримінологічні аспекти гуманізації кримінальної відповідальності в сучасній Україні 33

О.В. Кришевич. Кримінально-правова характеристика обману як способу вчинення шахрайства 41

**КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС І КРИМІНАЛІСТИКА.
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ**

П.П. Підюков, Я.Ю. Конюшенко, О.В. Камінська. Організаційно-правові засади проведення агентурних операцій у негласному оперативно-розшуковому провадженні в Україні та за кордоном 47

А.В. Мовчан. Окремі аспекти застосування комп’ютерної розвідки в ОРД 53

Т.М. Барабаш. Моніторинг правореалізації категорії “виправдання” в кримінальному процесі України 58

В.В. Волік. Відміна витрат на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи: позитивна чи негативна новела законодавства? 65

Д.О. Калмиков. Неоподатковуваний мінімум доходів громадян у кримінальному та адміністративному судочинстві: поняття, значення, методика обчислення 69

М. А. Скоробагатько. Сутність та поняття експертно-криміналістичних підрозділів органів внутрішніх справ 77

В.В. Юсубов. Функції прокурора на досудових стадіях кримінального судочинства 81

Я.А. Соколова. Судова експертологія: поняття, система і структура 86

І.Г. Галдецька. Участь спеціаліста-медика у кримінальному судочинстві України 91

К.С. Полетило. Підвідомчість судів України у справах про захист інформаційних прав і свобод людини і громадянина 97

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС

К.І. Беляков. Ознаки неправомірної інформаційної діяльності 103

І.П. Катеринчук. Етапи становлення інформаційного забезпечення діяльності правоохоронних органів 110